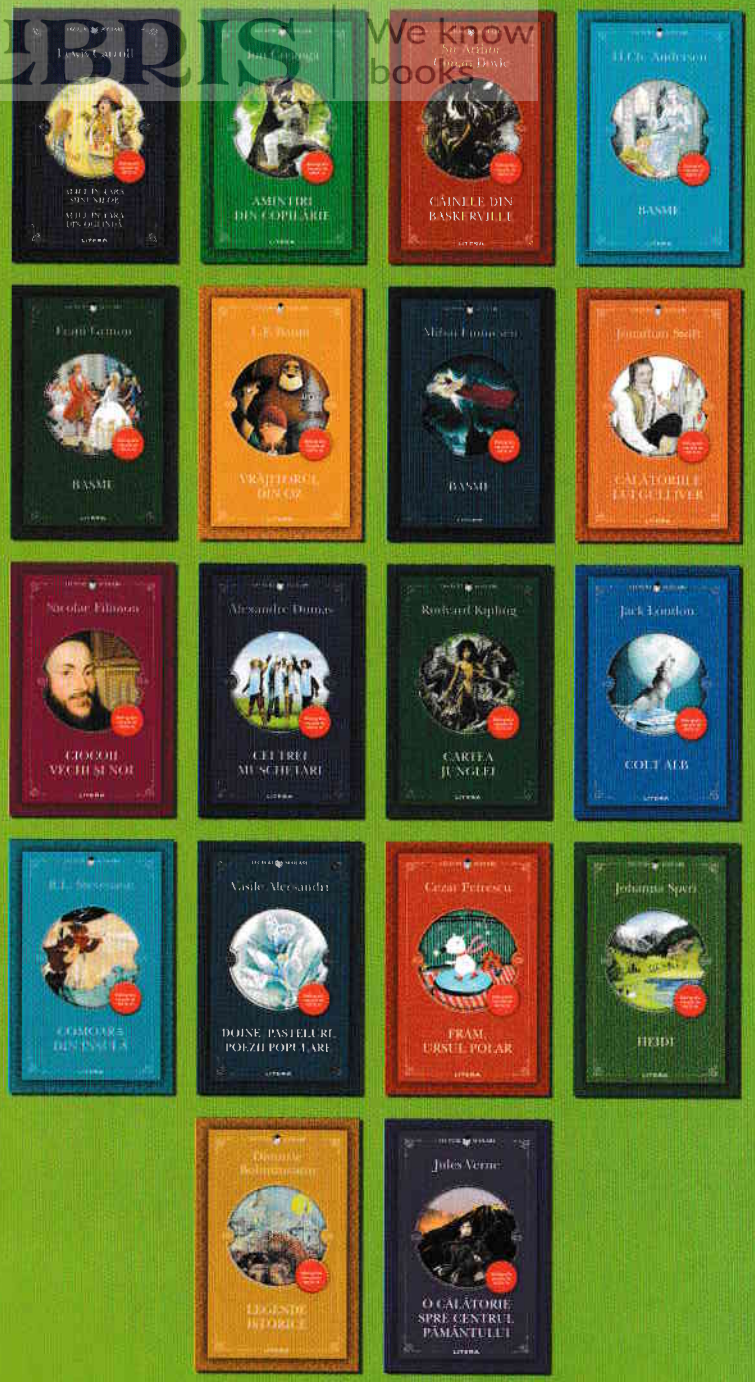
LIBRIS | We know books

Jules Renard

MORCOVEAȚĂ

Traducere din limba franceză
Marcel Gafton şi Modest Morariu

LITERA
București

LIBRIS | We know books

Fireşte, atunci când e răcit, doamna Lepic îl unge cu seu şi-l mânjeşte într-atât, că stârneşte gelozia Ernestinei şi a lui Felix. Dar adaugă, anume pentru Morcoveaţă:

–Nu strică, dimpotrivă: limpezeşte creierii.

XXIX

De dimineaţă, domnul Lepic îl necăjeşte întruna şi Morcoveaţă scapă această grozăvie:

–Dă-mi odată pace, imbecilule!

Pe loc, aerul parcă îngheaţă în jurul lui şi două izvoare de foc îi frig ochii.

Se bâlbâie, gata să intre în pământ, la un semn.

Domnul Lepic îl priveşte lung, lung, dar nu face semnul acela.

XXX

Ernestina e pe cale să se mărite. Doamna Lepic îi îngăduie să se plimbe cu logodnicul, sub supravegherea lui Morcoveaţă.

–Du-te înainte, spune Ernestina, şi zburdă!

Morcoveaţă trece în faţă şi se căzneşte să zburde.

Aleargă ca un ogar, iar când uită şi încetineşte pasul, îi aude, fără voie, sărutându-se pe furiş.

Tuşeşte.

Toată povestea asta îl scoate din sărite şi deodată îşi scoate şapca, aşa cum face când trece prin faţa crucifixului din sat, dă cu ea de pământ, o calcă în picioare şi strigă:

–Pe mine n-o să mă iubească nimeni niciodată!

În clipa aceea, doamna Lepic, care aude totul, apare din spatele casei, cu un surâs înfricoşător pe buze.

Şi Morcoveaţă, cu inima cât un purice, adaugă:

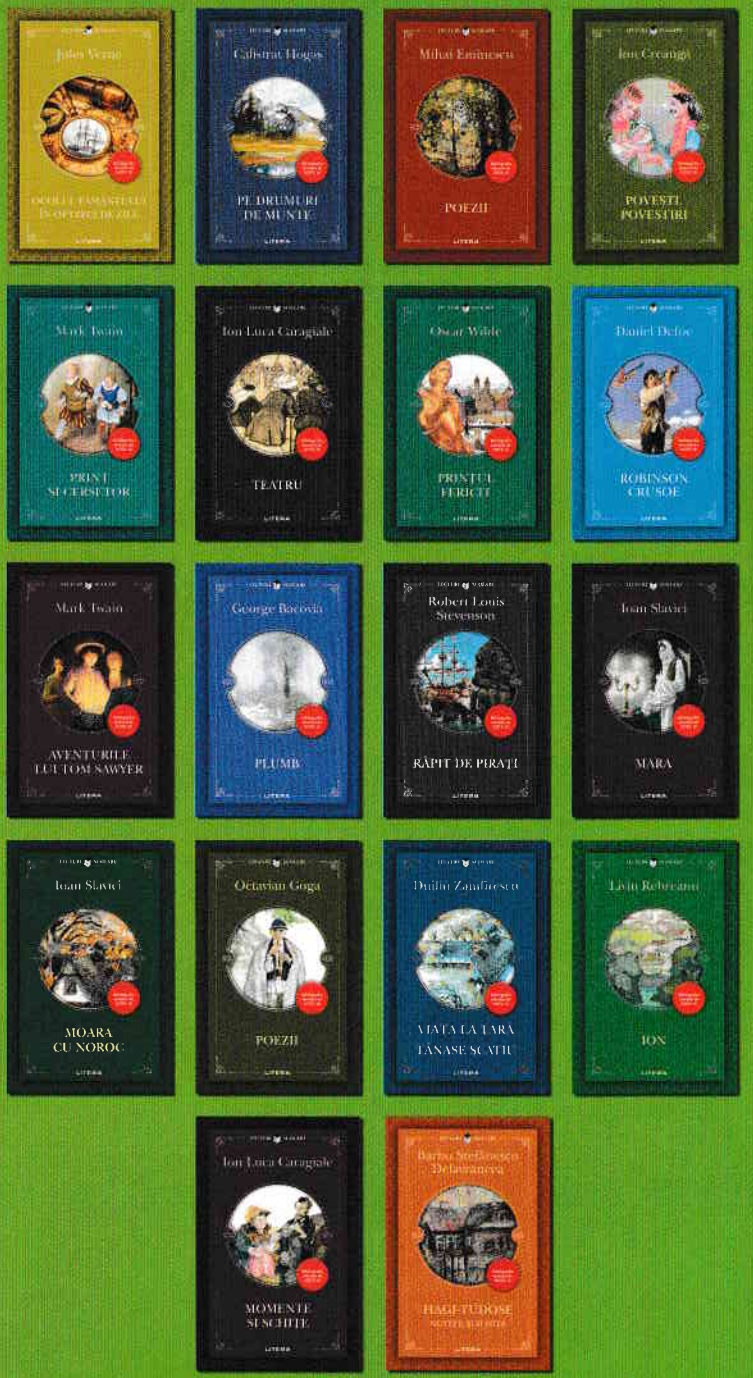
–În afară de mămica.

Cuprins

Găinile 5
Potârnichile 7
Câinele 9
Un vis urât 10
Să ne fie cu iertare 11
Oala de noapte 13
Iepurii 17
Cazmaua 18
Puşca 19
Cârtiţa 22
Lucerna 23
Căniţa 26
Miezul de pâine 28
Trâmbiţa 30
Pomada 31
La scăldat 33
Honorina 36
Ceaunul 41
Îndoieli 44
Agata 45
Programul 47
Orbul 50
Anul Nou 52
Dus şi întors 55

LIBRIS | We know books

Tocul 56
Obrajii roşii 60
Păduchii 67
Ca Brutus 71
Din scrisorile lui Morcoveaţă către domnul Lepic şi unele răspunsuri ale domnului Lepic către Morcoveaţă 75
Coteţul 79
Pisica 81
Oile 84
Naşul 87
Fântâna 90
Prunele 92
Matilda 94
Casa de bani 97
Obleţii 101
O lovitură de teatru 103
La vânătoare 105
Musca 108
Primul sitar 109
Cârligul de undiţă 111
Bănuţul de argint 114
Idei personale 120
Furtuna frunzelor 123
Revolta 125
Ultimul cuvânt 129
Albumul lui Morcoveaţă 134

LIBRIS | We know books

1895 Graţie lui Edmond Rostand, o întâlneşte pe Sarah Bernhardt.

1896 Începând din acest an, Renard îşi petrece mai multe luni pe an la Chaumont, lângă Chitry-les-Mines, într-un mic sanatoriu numit La Gloriette. Publică *Pagini de istorie naturală* (*Les Histoires Naturelles*), un volum de sclipitoare definiţii metaforice din lumea plantelor şi a animalelor.

1900 Este ales consilier municipal al comunei Chaumont şi decorat cu Legiunea de Onoare.

1901–1903 Redactează o serie de articole pentru publicaţia *L'Écho de Clamecy*, a căror tonalitate este laică, anticlericală şi republicană.

1904–1910 La 15 mai 1904 este ales primar al oraşului Chitry-les-Mines, funcţie în care îi urmează tatălui său şi pe care o va deţine vreme de şase ani. Ales pe o listă republicană, Renard se angajează în lupta împotriva neştiinţei de carte; una dintre cele mai spectaculoase măsuri luate în acest sens este gratuitatea instrumentelor pentru şcoală.

1907 În octombrie, Jules Renard este ales membru al Academiei Goncourt.

1910 Suferind de ateroscleroză, moare la Paris, la vârsta de 46 de ani. Postum, este publicat celebrul său *Jurnal* (*Journal*), considerat, pe bună dreptate, una dintre cele mai interesante creaţii memorialistice din literatura universală.

Într-o notaţie cuprinsă în *Jurnal*, Jules Renard afirma: „În fiece clipă îmi reamintesc de Morcoveaţă. Trăim împreună şi nădăjduiesc din suflet că voi muri înaintea lui."

GĂINILE

– Pun prinsoare, spune doamna Lepic, că Honorina iar a uitat să-nchidă găinile.

E-adevărat. Te uiţi pe fereastră şi vezi imediat. În fundul ogrăzii, coteţul găinilor îşi cască, în noapte, pătratul negru al portiţei deschise.

– Felix, dacă te-ai duce tu să le-nchizi? zice doamna Lepic celui mai mare dintre copiii săi.

– Nu-i treaba mea să văd de găini, mormăie Felix, un băiat gălbejit, trândav şi fricos.

– Atunci tu, Ernestina?

– O, mămico, aş muri de frică!

Felix, fratele mai mare, şi soră-sa Ernestina abia ridică ochii când răspund. Citesc amândoi foarte adânciţi, cu coatele pe masă, frunte-n frunte.

– Doamne, că proastă mai sunt! spune doamna Lepic. Unde-mi era capul? Morcoveaţă, du-te şi-nchide găinile!

Cu porecla asta îl alintă pe mezinul casei, din pricină că are părul roşu şi faţa pistruiată. Morcoveaţă, care-şi făcea de lucru pe sub masă, se ridică şi îngână sfios:

– Zău că şi mie mi-e frică, mămico.

– Cum! i-o întoarce doamna Lepic. Un voinic ca tine? Mă faci să râd. Hai, mişcă-te odată!

– Păi ce, nu-l ştim noi? E viteaz ca un ţap, sare cu gura soră-sa Ernestina.

LIBRIS We know books

– Nu se teme de nimeni şi de nimic, adaugă fratele său, Felix.

Morcoveaţă se umflă-n pene la auzul acestor laude şi, ruşinându-se în sinea sa că nu-i vrednic de ele, încearcă să-şi biruie teama.

Ca să-i mai dea curaj, maică-sa îi promite o palmă.

– Barem să-mi faceţi lumină, îngaimă el.

Doamna Lepic ridică din umeri, Felix surâde dispreţuitor. Doar Ernestina se arată miloasă – ia o lumânare şi îşi însoţeşte frăţiorul până la capătul coridorului.

– Te-aştept aici, zice ea.

Numai că o zbugheşte într-o clipită îndărăt, înspăimântată de o rafală de vânt care zbuciumă flacăra lumânării şi o stinge.

Încordându-şi pulpele şi simţindu-şi călcâiele parcă lipite de pământ, Morcoveaţă începe să dârdâie în întuneric; afară e o beznă de i se pare că a orbit. Câte un vârtej de vânt îl înfăşoară ca un cearşaf îngheţat, gata să-l smulgă din loc. Vulpi, ba poate că şi lupi, nu-i suflă oare peste mâini, în obraji? Cel mai bine ar fi să dea buzna, la nimereală, spre coteţ, cu capul înainte, spintecând întunecimea din jur. Găseşte pe bâjbâite ivărul portiţei. Zdupăitul paşilor săi face găinile să se foiască pe stinghii şi să cârâie speriate.

– Da' potoliţi-vă odată! le strigă Morcoveaţă. Eu sunt! Închide portiţa, apoi zboară înapoi ca şi cum ar avea aripi. Iar când intră în casă, gâfâind şi mândru de ispravă, şi dă de căldură şi de lumină, i se pare că a lepădat nişte zdrenţe pline de noroi şi pătrunse de ploaie, şi a îmbrăcat veşmânt uşor şi nou. Zâmbeşte plin de sine şi stă ţanţoş, aşteptând laude, ba, fiindcă se ştie scăpat de primejdie, caută pe chipurile alor săi urmele îngrijorării care trebuie să-i fi frământat mai adineauri.

Felix şi Ernestina citesc însă liniştiţi mai departe, iar doamna Lepic îi spune cu nepăsare, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat:

– Morcoveaţă, de azi înainte ai să închizi găinile în fiecare seară.

POTÂRNICHILE

Domnul Lepic îşi deşartă ca de obicei tolba pe masă. înăuntru, două potârnichi. Felix, fratele cel mare, le înscrie pe tăbliţa atârnată de perete. Asta-i datoria lui. Fiecare dintre copii are câte ceva de făcut. Ernestina jupoaie sau jumuleşte vânatul. Cât despre Morcoveaţă, lui îi revine sarcina deosebită să dea gata păsările rănite. Şi-a căpătat acest privilegiu ştiută fiind cruzimea inimii sale nesimţitoare.

Cele două potârnichi se zbat, îşi smucesc capetele în toate părţile.

Doamna Lepic:

Ce mai aştepţi ca să le vii de hac?

Morcoveaţă:

Mămico, aş prefera să le înscriu eu pe tăbliţă.

Doamna Lepic:

Tăbliţa-i prea sus pentru tine.

Morcoveaţă:

Atunci lasă-mă să le jumulesc.

Doamna Lepic:

Asta nu-i treabă de băiat.

Morcoveaţă ia potârnichile. Ceilalţi se simt datori să-i dea toate sfaturile obişnuite în asemenea ocazii.

– Strânge colea, ştii tu, la beregată, unde se termină puful şi încep penele.

LIBRIS We know books

Ţinându-le la spate, câte una în fiecare mână, Morcoveaţă începe să strângă.

Domnul Lepic:

Ia te uită la el, două deodată!

Morcoveaţă:

Aşa merge mai repede.

Doamna Lepic:

Ia n-o mai face pe simţitorul! Ştiu eu bine că nu mai poţi de bucurie.

Potârnichile se apără zbătându-se şi dând din aripi, împrăştiind fulgi jur-împrejur. Nu vor să moară, şi pace. Morcoveaţă şi-ar sugruma mai lesne un prieten, şi numai cu o singură mână. Vără păsările între genunchi, ca să stea nemişcate, şi, ba înroşindu-se, ba pălind la faţă, năduşit tot, cu capul dat pe spate ca să nu mai vadă nimic, strânge din toate puterile.

Totuşi potârnichile se încăpăţânează şi nu mor.

Hotărât să sfârşească mai repede, Morcoveaţă le apucă de picioare şi le izbeşte cu capul de vârful ghetelor.

– Ah! Călăul! Călăul! izbucnesc Felix şi Ernestina.

– Adevăru-i că face aşa de-al dracului; îi place. Bietele păsări! N-aş vrea să fiu în locul lor, în labele ăstuia.

Domnul Lepic, deşi vânător încercat, iese pe uşă scârbit.

– Poftim! zice Morcoveaţă, aruncând pe masă potârnichile moarte.

Doamna Lepic le suceşte pe toate părţile. Din căpşoarele lor terciuite şi însângerate se prelinge o dâră de creier.

– Era şi timpul să i le luăm din mână, zice ea. Destul cu porcăria asta!

– E drept că azi a cam scrântit-o, rosteşte Felix, n-a lucrat frumos, ca de obicei.

CÂINELE

Domnul Lepic şi Ernestina citesc sprijiniţi în coate sub lampă, el ziarul, ea cartea primită ca premiu. Doamna Lepic împleteşte cu andrelele, Felix îşi perpeleşte picioarele la foc, iar Morcoveaţă, pe jos, îşi deapănă amintirile. Pe neaşteptate, Pyram, care picoteşte vârât sub rogojină, scoate un mârâit surd.

– Ssst! face domnul Lepic.

Pyram mârâie şi mai tare.

– Neghiobule! se mânie doamna Lepic.

Dar Pyram se porneşte să latre cu atâta îndârjire, încât tresar cu toţii. Doamna Lepic duce mâna la inimă. Domnul Lepic se uită chiorâş la câine, strângând din dinţi. Felix drăcuieşte. Se stârneşte un tărăboi de nu mai pricepi nimic.

– Taci, javră afurisită! Taci naibii odată!

Pyram latră şi mai tare. Doamna Lepic îi arde câteva scatoalce. Domnul Lepic îl pocneşte cu ziarul, apoi cu piciorul. Pyram, lungit pe burtă, cu botul între labe, schelălăie de frica bătăii, împinge rogojina cu botul, ca apucat, şi urlă de-ţi vine să-ţi iei câmpii.

Toţi ai casei turbează de furie şi se năpustesc cu năduf asupra câinelui, care o ţine aşa întruna.

Geamurile zăngănesc, burlanul sobei se cutremură; până şi Ernestina a început să urle.

Fără să-i spună cineva ceva, Morcoveaţă se duce să vadă ce s-a întâmplat. Pesemne că-i vreun întârziat care trece liniştit spre casă, dacă n-o fi sărit cumva gardul în grădină, la furat.

Orbecăind cu mâinile întinse, Morcoveaţă păşeşte de-a lungul coridorului întunecos. Găseşte zăvorul şi-l trage cu zgomot, dar nu deschide uşa.

LIBRIS We know books

Altădată avea curaj şi ieşea afară, se apuca să fluiere, să cânte şi să tropăie din picioare, căutând să-şi bage duşmanul în sperieţi.

Acum doar se preface.

Ai lui îşi închipuie că scotoceşte neînfricat prin toate ungherele şi se învârte în jurul casei ca un paznic credincios, iar el îi duce de nas şi rămâne pironit după uşă.

Într-o zi tot au să-l prindă cu mâţa-n sac, dar uite că e atâta vreme de când îi păcăleşte aşa.

Se teme doar să nu strănute ori să tuşească. Îşi ţine răsuflarea şi, dacă ridică ochii spre ferestruica de deasupra uşii, zăreşte vreo trei-patru stele pe cer, a căror limpezime sclipitoare îl îngheaţă.

Dar e timpul să se întoarcă. Nu trebuie să împingă jocul prea departe. Ceilalţi ar intra la bănuieli.

Mâinile-i plăpânde smucesc din nou zăvorul, care scrâşneşte în scoabele ruginite, şi-l împing cu zgomot la loc. După atâta bocăneală, să judece şi ei dacă nu vine de departe şi dacă nu şi-a făcut datoria! Mândru de sine, se grăbeşte să-i liniştească pe toţi.

Dar, ca şi ultima oară, Pyram s-a potolit în lipsa lui: ai săi stau liniştiţi pe locurile lor dintotdeauna şi, cu toate că nimeni nu-l întreabă nimic, Morcoveaţă le spune din obişnuinţă:

– A visat ceva Pyram!

Un vis urât

Morcoveaţă nu poate să-i sufere pe prietenii casei. Îl stingheresc, ba îi iau şi patul, silindu-l să se culce cu maică-sa. Şi dacă Morcoveaţă e plin de cusururi ziua, apoi noaptea îşi dă-n petic cum nu se poate mai rău: sforăie. Sforăie înadins, fără îndoială.

Odaia mare, friguroasă chiar şi în august, are două paturi. Unul e al domnului Lepic, iar în celălalt se culcă Morcoveaţă, alături de maică-sa, la perete.

Până să adoarmă, tuşeşte sub pătură ca să-şi cureţe gâtlejul. Şi dacă o să sforăie pe nas? Suflă încetişor pe nas, încredinţându-se că nu-i înfundat. Abia respiră, ca să nu fie auzit.

Şi totuşi, de cum îl fură somnul, ţine-te sforăit. Parcă-i un făcut.

Cât ai clipi, doamna Lepic îi înfige unghiile în poponeaţă, până la sânge. Asta-i arma ei.

Urletul lui Morcoveaţă îl trezeşte brusc pe domnul Lepic, care întreabă:

– Ce-i?

– Nimic, a visat urât! răspunde doamna Lepic.

Şi începe să îngâne, aidoma doicilor, o melodie tărăgănată, ca un cântec indian.

Înghesuindu-se în perete cu fruntea şi cu genunchii, ca şi cum ar vrea să-l dărâme, şi lipindu-şi mâinile de popou ca să se apere de pişcătura ce-l ameninţă la întâiul sforăit, Morcoveaţă adoarme iarăşi, în patul cel mare, alături de maică-sa.

Să ne fie cu iertare

Oare se poate, se cuvine să spunem? La vârsta când ceilalţi copii primesc deja prima împărtăşanie şi sunt curaţi la trup şi la suflet, Morcoveaţă s-a făcut de ruşine. Într-o noapte s-a codit prea mult şi n-a îndrăznit să se ceară afară.

LIBRIS | We know books

Nădăjduia să iasă din încurcătură cu ajutorul unor savante zvârcoliri.

Ce nesăbuinţă!

Într-altă noapte, visându-se aşezat boiereşte lângă o piatră de hotar, la adăpost, s-a slobozit în aşternut, ca un prunc nevinovat. Dormea buştean, dar s-a trezit de îndată.

Piatra de hotar, ia-o de unde nu-i! Mare i-a fost mirarea.

Doamna Lepic se fereşte să-şi iasă din fire. Curăţă totul liniştită, îngăduitoare, ca o adevărată mamă. Ba, a doua zi, Morcoveaţă se pomeneşte cu mama de dimineaţă la pat, ca un copil răsfăţat.

Da, i se aduce supa – o supă gustoasă, în care maică-sa a amestecat cu un beţişor un pic din ce-a făcut noaptea trecută în aşternut – o, doar un pic!

Felix şi Ernestina stau la căpătâiul patului şi-l pândesc cu mutre viclene, gata să izbucnească în hohote de râs la primul semn. Doamna Lepic îi dă să mănânce linguriţă cu linguriţă. În răstimpuri, trage cu coada ochiului spre Felix şi Ernestina, de parcă le-ar spune: „Acum! Fiţi gata!“

„Da, mămico.“

Amândoi se veselesc dinainte de strâmbăturile ce-o să le facă Morcoveaţă. Ar fi trebuit să poftească şi vreo câţiva vecini. Într-un târziu, doamna Lepic le aruncă o ultimă privire, ca şi cum i-ar întreba: „Sunteţi gata?“ Şi ridicând tacticos cea din urmă linguriţă spre gura căscată a lui Morcoveaţă, i-o înfige în gâtlej, i-o îndeasă bine, îl îndoapă, apoi spune zeflemitoare şi scârbită:

– Aha, spurcăciune mică, ai mâncat d-ăla, ai mâncat d-ăla, şi încă de-al tău, de azi-noapte.

– Mi-am închipuit, zice simplu Morcoveaţă, fără să facă mutra aşteptată.

S-a deprins şi cu asta, şi când te deprinzi cu ceva, ajungi să nu te mai miri.

OALA DE NOAPTE

I

Fiindcă adesea s-a întâmplat să-l pocnească nenorocirea în pat, Morcoveaţă, prevăzător, îşi ia de cu seară toate măsurile. Vara, e uşor. La ora nouă, atunci când doamna Lepic îl trimite la culcare, băiatul dă întâi o raită pe afară, şi doarme apoi liniştit toată noaptea.

În schimb, iarna, plimbarea asta se preschimbă într-o corvoadă. Degeaba se arată el prevăzător de cum se înserează, când închide găinile. Nici vorbă, numai cu atât n-are să o ducă până dimineaţa. Ai lui stau la masă, zăbovesc la taifas, ceasul bate nouă, afară e noapte şi noaptea asta mai ţine încă o veşnicie. Morcoveaţă simte nevoia să fie pentru a doua oară prevăzător.

Astă-seară, ca de obicei, îl frământă aceeaşi întrebare: „Oare o să-mi vină sau nu?“

Fie că nu se mai poate ţine, fie că luna strălucitoare îi dă ghes, de cele mai multe ori el îşi răspunde: „Da“. Câteodată imboldul vine de la domnul Lepic şi de la Felix. De altfel, nu întotdeauna e nevoit să se depărteze de casă, până la şanţul drumului, aproape în plin câmp; aproape de fiecare dată se opreşte jos, în capul scării. După împrejurări.

Astă-seară însă toarnă cu găleata, vântul a stins stelele, şi nucii din livadă se zbat gemând.

„S-a brodit bine“, îşi zice Morcoveaţă, după o îndelungă chibzuială, „văd că nu-mi vine“.

Dă tuturor bună seara, aprinde o lumânare şi se duce în odaia lui singuratică şi golaşă, aflată în capătul coridorului, pe dreapta. Se dezbracă, se culcă şi aşteaptă să vină doamna Lepic. Cu o mişcare repezită, ea îndeasă marginile păturii